

PROFILAKTYKA

- **Co to jest profilaktyka ?**

Termin profilaktyka rozumiemy jako „działanie i środki stosowane w celu zapobiegania chorobom. Ogólnie : stosowanie różnych środków zapobiegawczych w celu niedopuszczenia do wypadków, uszkodzeń, katastrof itp.” (Mały Słownik Języka Polskiego 1997)

Można także przyjąć, że profilaktyka to działanie , które ma celu zapobieganie pojawieniu się lub rozwojowi niekorzystnego zjawiska. Jest też jednym ze sposobów reagowania na zjawiska społeczne, które oceniamy jako szkodliwe i niepożądane.

Ta ocena skłania do traktowania takich zjawisk w kategoriach zagrożeń i podejmowanych wysiłków w celu ich eliminowania lub choćby ograniczenia. Powszechnie uważa się, że skuteczna profilaktyka jest optymalnym sposobem hamowania rozwoju lub ograniczenia skali zjawisk uznanych za nieakceptowane społecznie.

Zgodnie z takim rozumieniem poprzez pojęcie profilaktyki możemy rozumieć także postępowanie zapobiegające różnorodnym problemom, które towarzyszą używaniu substancji psychoaktywnych (np. środków odurzających – narkotyki lub alkohol).

- **Poziomy profilaktyki**

Profilaktyka prowadzona jest na trzech poziomach w zależności od stopnia ryzyka :

I Profilaktyka pierwszorzędna

Adresowana jest do grupy niskiego ryzyka , czyli np. do całej społeczności szkolnej. Działania podejmowane w jej ramach

kierowane są do ludzi zdrowych i wspomagają prawidłowe procesy rozwoju fizycznego i psychicznego. Mają na celu promocję zdrowego stylu życia, opóźnienie wieku inicjacji, a przez to zapobieganie lub zmniejszenie zasięgu zachowań ryzykownych.

Na tym poziomie oddziaływań ważne jest rozwijanie różnorodnych umiejętności, które pozwala każdemu rodzić sobie z trudnymi sytuacjami życiowymi z przeżywanymi w związku z nimi emocjami.

Realizatorami działań na tym poziomie są przede wszystkim nauczyciele wspierani przez pedagogów szkolnych lub psychologów, a terenem tych działań jest głównie szkoła.

II Profilaktyka drugorzędowa

Adresowana jest do grupy zwiększonego ryzyka, do osób przejawiających pierwsze objawy dysfunkcji (zaburzeń) np. uczniowie eksperymentujący ze środkami odurzającymi.

Celem działań profilaktycznych na tym poziomie jest ograniczenie głębokości i czasu trwania dysfunkcji, tworzenie warunków, które umożliwiają wycofanie się z zachowań ryzykownych.

Realizatorami tych działań są socjoterapeuci, psychologowie szkolni, wykwalifikowani trenerzy na terenie szkół lub w poradniach psychologiczno – pedagogicznych.

III Profilaktyka trzeciorzędowa

Adresowana jest do grupy wysokiego ryzyka czyli osób u których rozwinięte są symptomy choroby (zaburzenia) np. uzależnionych od narkotyków.

Działania prowadzone tym etapie mają na celu zablokowanie pogłębiania się procesu chorobowego i degradacji społecznej oraz uniemożliwienie powrotu do normalnego życia w społeczeństwie. Z jednej strony przeciwdziałają nawrotom zaburzeń, z drugiej umożliwiają osobom uzależnionym prowadzenie życia akceptowanego społecznie.

Na tym poziomie profilaktyka prowadzona jest przez lekarzy specjalistów, psychologów, psychoterapeutów, rehabilitantów, pracowników socjalnych i specjalistów z zakresu resocjalizacji.

Działania profilaktyczne prowadzone są równocześnie lub po zakończeniu specjalistycznej terapii.

- **Strategie profilaktyczne**

Profilaktyka realizowana jest przez następujące strategie profilaktyczne:

A) Strategia informacyjna

Celem jest dostarczenie adekwatnych informacji na temat skutków zachowań ryzykownych i umożliwienie dokonywania racjonalnych wyborów.

U podstaw tej strategii leży przekonanie, że ludzie, zwłaszcza młodzi, zachowują się ryzykownie, ponieważ zbyt mało wiedzą o mechanizmach i następstwach takich zachowań.

B) Strategia edukacyjna

Strategia ta ma pomóc w rozwijaniu ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych (umiejętności nawiązywania kontaktów, radzenia sobie ze stresem czy rozwiązywanie konfliktów itp.)

U podstaw tej strategii leży przekonanie, że ludzie, nawet dysponujący odpowiednią wiedzą, podejmują zachowania ryzykowne z powodu braku umiejętności niezbędnych w życiu społecznym.

C) Strategia działań alternatywnych

Celem jest pomoc w zaspakajaniu ważnych potrzeb psychologicznych (np. sukcesu, przynależności) i osiągnięcie satysfakcji życiowej przez ułatwianie angażowania się w działalność akceptowaną społecznie (artystyczną, społeczną, sportową).

U podstaw tej strategii zakłada się, że wielu ludzi podejmuje zachowania ryzykowne ze względu na brak możliwości rozwoju zainteresowań i osiągnięcia sukcesów pozytywnych.

D) Strategia interwencyjna

Celem jej jest wspieranie w sytuacjach kryzysowych osób mających trudności w identyfikowaniu i rozwiązywaniu problemów osobistych. Elementem interwencyjnym jest towarzyszenie ludziom w krytycznych momentach ich życia. Formą realizacji tej strategii może być poradnictwo, telefon zaufania czy sesje terapeutyczne.

Strategie : informacyjną, edukacyjną i alternatywną stosuje się na wszystkich trzech poziomach profilaktyki . Strategie interwencyjną, jako działanie głębsze i bardziej zindywidualizowane stosuje się przede wszystkim na poziomie drugim i trzecim

- **Programy profilaktyczne**

Programy profilaktyczne dzielimy na :

I Programy do realizacji w klasach

1. „ Nie pal przy mnie, proszę ”

Program edukacji antytytoniowej dla uczniów z klas I – III szkoły podstawowej

2. „ Trzeci elementarz ,czyli program siedmiu kroków „

Program profilaktyki uzależnień, z elementami treningu umiejętności, dla uczniów w wieku 12 – 17 lat

3. „ Jak żyć z ludźmi ”

Program rozwijania umiejętności społecznych z elementami profilaktyki uzależnień dla gimnazjum

4. „ Dziękuję – nie ”

Program rozwijania umiejętności życiowych i profilaktyki uzależnień dla uczniów klas IV – VI szkoły podstawowej, gimnazjum oraz szkół ponadgimnazjalnych.

5. „Zanim spróbujesz ”

Program profilaktyki uzależnień i rozwijania umiejętności życiowych zawierający wersje dla wszystkich etapów edukacji

6. „Spójrz inaczej ”

Program wspierania rozwoju osobowości ucznia i jego zdolności przystosowania się społecznego zawierający wersje dla różnych etapów edukacji

7. „ Spójrz inaczej na agresję ”

Rozwinięcie i uzupełnienie programu „ Spójrz inaczej ” o problematykę agresji i przemocy. Przeznaczony dla klas VI i gimnazjów

8. „ Program domowych detektywów ”

Program profilaktyki alkoholowej dla uczniów z klas IV i V szkoły podstawowej i ich rodziców

9. „ Tak czy nie ”

Program profilaktyki uzależnień dla gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych

10. „ Debata ”

Program profilaktyki alkoholowej dla klas VI i gimnazjum.

11. „ Spotkania ”

Program profilaktyki uzależnień, przestępczości i innych zagrożeń społecznych dla uczniów ze szkół podstawowych i gimnazjum.

12. „ Myślę – nie, mówię – nie ”

Program profilaktyczno – psychoedukacyjny rozwijania zdolności podejmowania dojrzałych decyzji gimnazjalistów.

13. „ Magiczne kryształy ”

Program wczesnej profilaktyki przemocy i uzależnienia od mediów dla uczniów w wieku 6 – 12 lat

14. „ Cukierki”

Program wczesnej profilaktyki uzależnień, przemocy i rozwijania umiejętności życiowych uczniów przeznaczony dla klas I – III szkół podstawowych oraz starszych grup przedszkolnych

15. „ Fantastyczne Możliwości”

Program opóźniania inicjacji alkoholowej oraz zmniejszania spożycia alkoholu wśród nastolatków, którzy rozpoczęli już picie.

II Programy dla dużych grup

1. „ NOE ”

Program profilaktyki alkoholowej dla gimnazjum (od I klasy wzwyż) i starszej młodzieży.

Cel – zmiana norm środowiskowych związanych z piciem alkoholu.

2. „ Wyspa skarbów”

Program profilaktyki zintegrowanej w wersjach dla młodzieży gimnazjalnej i licealnej

Cele:

- profilaktyka uzależnień :

- uzyskanie destruktynego wpływu korzystania ze środków psychoaktywnych na proces zawiązywania znajomości, budowania przyjaźni i rozwoju miłości;
- ukazywanie znaczenia umiejętności asertywnego zachowania się

- profilaktyka przemocy:

- wzrost szacunku chłopców wobec dziewcząt i dziewcząt wobec samych siebie
- ukazanie zachowań agresywnych, jako niedojrzałego sposobu radzenia sobie z emocjami
- podważenie obecnych w pop- kulturze silnie szkodliwych mitów na temat miłości i seksualności;

- profilaktyka ciąży nastolatek i profilaktyka HIV/ AIDS
- zmotywowanie do życia we wstrzemięźliwości seksualnej niezależnie od wcześniejszych doświadczeń
  - wychowanie ku miłości i odpowiedzialności za swoją seksualność
- wzbudzanie motywacji do pracy nad własnym rozwojem w sferze dojrzałości więzi;
- ukazanie postaw i działań, które zwiększa szanse przeżycia wiernej, trwałej miłości

III Programy profilaktyczne dla grup zwiększonego ryzyka

1. „ Odczuwaj, ufaj, mów”

Program dla dzieci z rodzin dysfunkcyjnych, szczególnie z rodzin z problemem alkoholowym.

Cel : odblokowanie i odreagowanie tłumionych emocji oraz potrzeb emocjonalnych u dzieci, które dzięki wielu niekonwencjonalnym komunikatom otrzymywanym w swoich patologicznych rodzinach, budują wewnętrzne przekonania i zakazy „ nie czuj, nie mów, nie ufaj”.

2. „ Korekta”

Program profilaktyki alkoholowej dla młodzieży i młodych dorosłych często pijących alkohol. Rozbudowana i pogłębiona wersja programu DEBATA.

Cele:

- wyuczenie świadomego ograniczenia ilości spożywanego alkoholu przez samego konsumenta
- osłabienie tendencji do podejmowania ryzykownych zachowań alkoholowych generowanych przez grupę
- identyfikacja problemu alkoholowego u niektórych uczestników lepsze rozumienie alkoholowych zachowań otoczenia społecznego
- wzmocnienie abstynentów alkoholowych

3. „ Trening zastępowania agresji (ATR)”

Program profilaktyczny mający na celu zmianę agresywnych i przemocowych zachowań dzieci , młodzieży i dorosłych na zachowanie pożądane i społecznie akceptowane.

4. „ Szkolna interwencja profilaktyczna”

Program przygotowujący szkoły i nauczycieli do podejmowania działań wobec uczniów sięgających na terenie szkoły po substancje psychoaktywne.

IV Programy profilaktyczne – programy dla liderów Młodzieżowych

1. „ Podaj dłoń”

Program dla nieprofesjonalistów zainteresowanych udzielaniem pomocy innym ludziom (młodzieży, nauczyciele).

2. „ Nasze spotkania”

Program psychoprofilaktyczny dla młodzieży zainteresowanej własnym rozwojem i pomaganiem innym ludziom.

3. „ Program rówieśniczego doradztwa”

Program budowania rówieśniczego wsparcia przeznaczonych dla szkół ponadgimnazjalnych.

Dodatkowe informacje dotyczące programów profilaktycznych można znaleźć na stronie internetowej

**Centrum Pomocy Psychologiczno – Pedagogicznej w
Warszawie**

pod adresem

www.cmppp.edu.pl

Opracowała
mgr Halina Nuskiewicz
Dyrektor
PPP w Kole

